СЕЛСКОСТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
СОФИЯ
Вх. № НУ1-5
06.01.2025 г.

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на научната степен „доктор" в област на висше образование ш. **3. „Обществени, стопански и правни науки"**, професионално направление **ш. 3.8. „Икономика"**, научна специалност **"Организация и управление (земеделие)"** към Институт по аграрна икономика, София.

Тема и автор на дисертационния труд: „Икономическа жизнеспособност на малките земеделски стопанства в планинските, полупланински райони и територии с висока природна стойност", разработен от **Божура Асенова Фиданска,** докторант към Институт по аграрна икономика, Селскостопанска академия

Член на научното жури: доц. д-р Ангел Станков Саров, Институт по аграрна икономика, научна специалност Икономика и управление (земеделие), назначен за член на НЖ със Заповед РД 05-269 /05.12.2024 г./ от Председателя на Селскостопанска академия.

I. Кратко представяне на докторанта

Божура Фиданска е завършила бакалавърска програма Агроном, със специалност Растителна защита в Аграрен университет, гр. Пловдив и магистърска програма Агроном, със специалност Селскостопанска фармация в Аграрен университет, гр. Пловдив. След завършване на висшето си образование работи като Младши експерт Дирекция „Поземлени отношения и комасация", Министерство на земеделието и продоволствието до 2007 г. и след това заема позиция Старши експерт до 2017 г. в Дирекция „Развитие на селските райони", Министерство на земеделието, храните и горите.

Обучава се в отдел „Икономика и управление на земеделските организации", след това в отдел "Икономика и управление на организациите в земеделието и в селските райони" при Институт по аграрна икономика гр. София към Селскостопанска академия по докторска програма "Организация и управление (земеделие)", професионално направление шифър 3.8 Икономика към Институт по аграрна икономика, София. Обучението е осъществено в задочна форма. Проведена е мобилност за докторанти с цел обучение по програма Еразъм + г. в Република Северна Македония през 2019 и в Република Чешка през 2024 г. Участва в разработването на научно-изследователски проекти, финансирани от ССА и ФНИ, както и участия в национални и международни

научни конференции, публикации в реферирани и индексирани научни списания. Дисертационният труд е насочен за защита пред научно жури със Заповед № РД 05-269 /05.12.2024/ от Председателя на ССА.

II. Обща характеристика на дисертацията и автореферата – обем и структура

- **Обем**

Дисертационният труд на Божура Фиданска е в общ обем от 215 страници, от които 192 страници текст (в т.ч. 35 таблици и 45 фигури, списък на съкращения, списък на таблици и фигури), 12 страници библиография и 11 страници приложения. В приложенията са включени една анкетната карта и един въпросник - казусно изследване за проведеното проучване. Използваните източници са 144, като 28 от тях са на български език, 2 на немски, 3 френски и 111 на английски език.

- **Структура**

Дисертацията е структурирана в увод, четири глави и заключение. В увода е аргументирана мотивацията на докторантката за избора на темата на дисертацията, посочена е актуалността и важността на проблема. Като основен аргумент за актуалността на проблема е посочена ясно изразената тенденция на отлив от земеделие, спад в традиционните трудоемки практики и обезлюдяване на селските райони. Тази тенденция е изразена силно в най-уязвимите райони, каквито са планинските и полупланинските райони и територите с висока природна стойност.

Целта, задачите, обект и предмет на изследването са логически формулирани, обвързани със заглавието и помежду си. Тезата и хипотезите са добре конструирани и на база постигнатите резултати от изследването, дават възможност да бъдат потвърдени или отхвърлени.

Дисертационният труд завършва със заключение и справка за основните приноси.

Авторефератът е с обем от 32 стр. Представено е съдържанието на дисертационния труд, с фокус върху на основните моменти във всяка глава, резултати, изводи и препоръки, справка за приносите, както и списък с публикациите по дисертацията.

III. Актуалност на проблема

Малките земеделски стопанства са с изключително важно значение за устойчивото развитие и жизнеспособността на селските райони в България. Те заемат съществен дял от стопанствата в планинските, полупланинските райони и територите с висока природна стойност. Тези региони са изправени пред екологични, обществени,

икономически и миграционни предизвикателства, даващи отражение както върху общностите, живеещи в тях, така също и върху българското земеделие. Актуалността на темата кореспондира и няколко от 17-те цели на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, приета от всички държави-членки на ООН през 2015 г. за намаляване на неравенството и насърчаване на устойчивост, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички. В Европейския съюз повече от три четвърти от земеделските стопанства са под 10 хектара, като голяма част от тях са под пет хектара. Друг съществен аргумент актуалността, важността и значимостта на темата е, че в българската научна литература липсват цялостни научни изследвания, фокусирани върху икономическата жизнеспособност на малките стопанства.

IV. Литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

Използваните литературни източници са 144, като 28 от тях са на български език, 2 на немски, 3 френски и 111 на английски език. Публикациите обхващат периода 1955-2023 година. Това е доказателство, че докторантката добре е запозната както историята на този изследователски проблем, така и със съвременните научни публикации по темата. Авторът има научни натрупвания, придобити знания и надграждане при изследване на малките земеделските стопанства в резултат на участието в редица научни проекти и работни групи. Това дава възможност на автора обективно да интерпретира постигнатите научни резултати, като конструира един изключително ценен за теорията и практически приложим научен труд. Считам, че докторантката е усвоила умения да формулира заключения, изводи и препоръки за практиката. Дисертацията е написана на висок научен стил, научен изказ и много добре онагледена.

V. Методичен подход

Авторът прилага съвременни количествени и качествени подходи, което е доказателство за натрупаните знания по изследваната тема, методическа осведоменост и успешната апробация. Използва следните научни методи: дескриптивен и сравнителен анализ, метод на статистическите групировки, анкетно и дълбочинно (case studies) проучване, ANOVA – тест. Представя комплексен метод за оценка на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланински райони чрез показателя нетен фермерски доход на стопанство (FNI).

При разработването на сценариите за развитието на малките стопанства в планинските и полупланински райони прилага методите: относителна сравнителна оценка

(RCA), вероятностно изследване с ковариация (PROCOV), дескриптивен анализ, индикаторен метод, експертна оценка и статистически методи за определяне на трендовете.

VI. Значимост и убедителност на получените резултати, интерпретации и изводи

Постигнатите научни резултати са коректно отразени, интерпретирани и обобщени.

Първа глава „Теоретични аспекти на икономическата жизнеспособност на малките земеделски стопанства“ може условно да бъде разделена в три части. В първата част се прави аналитичен преглед на различни подходи, критерии и дефиниции за определяне на малките земеделски стопанства. Подробно се разглеждат критериите, които трябва да се вземат предвид при хармонизираното дефиниране и се отразява разликата между различните подходи, анализирани са определения, основаващи се на равнището на осигуреност на стопанствата с фактори на производство от една страна, от друга, определения, основани на пазарната ориентация на стопанството и от трета, определения, основани на икономическия размер на стопанството. Втората част на тази глава е насочена към изясняване същността на категорията „икономическа жизнеспособност на земеделските стопанства“. Въз основа на направеният литературен обзор, докторантката прави заключението, че все още няма общоприета дефиниция за категорията „икономическа жизнеспособност“ на земеделските стопанства и предлага собствено определение, отчитайки специфичните особености на земеделското производство. В третата част са представени критериите за определяне на планински, полупланински райони и територии с висока природна стойност, изхождайки от тезата, че до настоящия момент няма приета универсална дефиниция за разглежданите категории. Всяка точка в глава първа завършва с обобщения и изводи.

Втората глава «Методически подходи за оценка равнището на икономическата жизнеспособност на малките стопанства» включва подходящи подходи, методи и подбрани показатели, които отразяват особеностите, основните и значими аспекти от функционирането и икономическата жизнеспособност на земеделските стопанства. в планинските и полупланински райони и териториите с висока природна стойност. Логически и обосновано се представят стъпките за избор на методология, а именно: първия етап е насочен към определяне на икономическото и финансово състояние на малките стопанства с избрани показатели. През втория етап се определя равнището на

икономическа жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланински райони посредством показателя нетен фермерски доход и определяне на индекс за икономическата жизнеспособност - общо и по типове малки стопанства. След това е осъществено анкетно проучване за изследване на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в териториите с висока природна стойност, допълнено с казусно изследване с цел идентифициране на мотивационната среда на малките стопанства. В последния етап от изследването е предложен сценариен подход за определяне перспективите за развитие на малките стопанства в планинските райони.

Глава трета е посветена на «Анализ и оценка на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланински райони и териториите с висока природна стойност». Откроени са основните тенденции и фактори с отношение към състоянието на малките стопанства в страната на база райони на планиране, производствена специализация, среден размер на ИЗП, СПО, работна сила, пазарна ориентация, достъп до информация, консултантски услуги и трансфер на иновации. Представен е интересен емпиричен анализ на подпомагането на малкия и семеен агробизнес, както и влиянието му върху икономическата им жизнеспособност. Анализирано е равнището на подкрепа по специфичните схеми и мерки на ОСП на ЕС. Направен е анализ на икономическото състояние на малките земеделските стопанства в планинските и полупланински райони през брутната продукция, постигнатата производителност, нетният доход и нормата на рентабилност. Анализирано е финансовото състояние на малките земеделски стопанства в планинските и полупланински райони чрез норма на рентабилност на собствения капитал, коефициента за обща ликвидност и коефициента на финансова независимост. Трета глава продължава с оценка на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланински райони с показателя нетен фермерски доход и индекса на икономическата жизнеспособност (FEV) по групи и по специализация на малките стопанства, което на практика е сърцевината на дисертационния труд. Според резултатите от извършения дисперсионния анализ (ANOVA) на данните между групите и вътре в групите се заключава, „че като цяло малките стопанства в необлагодетелстваните райони (планински райони и полупланински райони) се характеризират с по-ниски нива на жизнеспособност и са поставени под риск за своето оцеляване и устойчиво развитие“. Накрая е направен анализ на малките стопанства в териториите с висока природна стойност с помощта на анкетно и казусно проучване. Въз основа на анализите в края на всяка точка са направени обобщения и изводи.

В Четвърта глава „Възможности за подобряване на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските, полупланинските райони и териториите с ВПС “ са изведени потребностите на тези стопанства за повишаване на тяхната икономическа жизнеспособност, а именно: потребност от улесняване на достъпа до финансиране; потребност от подобряване на достъпа до ресурси; потребност от разширяване на достъпа до пазар; потребност за диверсификация на земеделските дейности; потребност от повишаване на информираността, знанията и уменията; потребност от подобряване на инфраструктурата и начина на живот. Предлагат се насоки за подобряване състоянието на малките стопанства в планинските, полупланинските райони и земите с висока природна стойност, чрез: повишаване на икономическата ефективност на тези стопанства с помощта на обема на общата продукция и прилагане на диверсифициран подход; подобряване на технологичното ниво на производство и инвестиционната активност на малките стопанства в изследваните райони; повишаване доходите на малките стопани чрез подобряване механизмите за реализация на произведената продукция; насърчаване на неземеделски дейности; подобряване на инфраструктурата и достъпа до социални услуги в селските райони и очакваните ефекти от тези насоки. Отправени са и предложения за устойчивото развитие на планинските райони във връзка със съвременните предизвикателства в ОСП. Четвърта глава завършва с разработени три сценарии (реалистичен, оптимистичен и песимистичен) за развитие на малките стопанства в планинските и полупланински райони, и територите с висока природна стойност.

Въз основа на добре структурирана теоретична, аналитична и статистическа работа на получените резултати, докторантката формулира 16 извода, 4 приноси от методологически и методически характер, 1 – аналитичен, и 1 от практико – приложен характер.

VII. Приноси на дисертационния труд

Приносите в дисертационния труд са обособени в три аспекта: с „методологически и методически“ характер; „анализтичен“ и „практично-приложен“. Изразявам своето съгласие със съдържанието на така приложената справка. Бих си позволил да обърна внимание на някои от по-съществените, според мен, а именно:

- За пръв път в периода на членството на България в Европейския съюз се представя цялостно изследване на икономическа жизнеспособност за малките стопанства в

планинските и полупланинските райони – **оригинален принос с научно-фундаментално значение;**

- Адаптиран и апробиран е методически инструментариум за изследване и оценка на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланинските райони и териториите с висока природна стойност в България - **оригинален принос с научно-фундаментално значение**;
- На базата на идентифицираните потребности са посочени възможности за подобряване на икономическата жизнеспособност на малките стопанства в планинските и полупланинските райони, като са разработени три сценарии за развитие на малките земеделски стопанства в планинските и полупланински райони - **оригинален принос с научно-приложно значение**.

VIII. Публикационна активност и оценка на качеството на научните публикации

Авторът е избрал да включи две научни публикации по темата на дисертационния труд. Едната е самостоятелна и е публикувана през 2021 г. в реферираното списание Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, което е видимо в WoS All Data Basis. Другата публикация е в съавторство с научния ръководител, включена в Book of Proceedings - VIth International Scientific Forum "AGRICULTURAL ECONOMICS TO SUPPORT FARMING", публикувана през 2020. Двете публикации формират 35 т. при изискуеми минимум 30 т. Считам, че и двете научни публикации са с високо качество и имат висока научна стойност, отразяващи работата на докторантката по дисертационното изследване. Същевременно в автобиографията са отбелязани 22 научни публикации, което е доказателство за обещаваща научна реализация.

IX. Критични бележки, въпроси и препоръки към кандидата

Нямам критични бележки и въпроси. Препоръчвам на докторантката да продължи да надгражда по темата за жизнеспособността и перспективите пред малките земеделски стопанства, както и да публикува резултатите в международни индексирани и реферирани научни списания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че

представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ССА, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО.**

Въз основа на гореизложеното предлагам да се присъди на Божура Асенова Фиданска научната степен "доктор" в област на висше образование **ш. 3. „Обществени, стопански и правни науки"**, професионално направление **ш. 3.8. „Икономика"**, научна специалност **"Организация и управление (земеделие)"**.

Дата: **ИЗГОТВИЛ РЕЦЕНЗИЯТА:**

27.12.2024 /доц. д-р Ангел Станков Саров/

SCIENTIFIC REVEW

on a dissertation for obtaining an education and scientific degree "Doctor" in the field of higher education, faculty of science "Social, economic and legal sciences", professional field 3.8. "Economics", scientific specialty "Organization and management (agriculture)" at the Institute of Agricultural Economics, Sofia

Topic and author of the dissertation: "Economic viability of small farms in mountainous, semi-mountainous regions and territories with high natural value", by Bozhura Asenova Fidanska, PhD student at the Institute of Agricultural Economics, Agricultural Academy, Sofia

Member of the scientific jury: Assoc. Prof. Dr. Angel Stankov Sarov, Institute of Agricultural Economics, scientific specialty Economics and Management (Agriculture), appointed as a member of the Scientific Jury by Order RD 05-269 /05.12.2024/ by the Chairman of the Agricultural Academy, Sofia

I. Brief overview of the doctoral student

Bozhura Fidanska graduated from the Bachelor's program in Agronomy, with a specialty in Plant Protection at the Agricultural University, Plovdiv, and the Master's program in Agronomy, with a specialty in Agricultural Pharmacy at the Agricultural University, Plovdiv. After completing her higher education, she worked as a Junior Expert in the Directorate "Land Relations and Land Consolidation", Ministry of Agriculture and Food until 2007, and then held the position of Senior Expert until 2017 in the Directorate "Rural Development", Ministry of Agriculture, Food and Forestry.

She is studying in the Department of "Economics and Management of Agricultural Organizations", then in the Department of "Economics and Management of Organizations in Agriculture and Rural Areas" at the Institute of Agricultural Economics, Sofia, at the Agricultural Academy, under the doctoral program "Organization and Management (Agriculture)", professional field code 3.8 Economics at the Institute of Agricultural Economics, Sofia. The training is carried out in correspondence form. Mobility for doctoral students was carried out for the purpose of training under the Erasmus + program in the Republic of North Macedonia in 2019 and in the Czech Republic in 2024. She participates in the development of scientific research projects funded by the AA and the Scientific Research Fund (MES), as well as participation in national and international scientific conferences, publications in refereed and

indexed scientific journals. The dissertation is directed for defense before a scientific jury by Order No. RD 05-269 /05.12.2024/ by the Chairman of the Agricultural Academy.

II. General characteristics of the dissertation and the auto abstract – volume and structure

• Volume

The dissertation work of Bozhura Fidanska has a total volume of 215 pages, of which 192 pages of text (including 35 tables and 45 figures, a list of abbreviations, a list of tables and figures), 12 pages of bibliography and 11 pages of appendices. The appendices include one questionnaire and one questionnaire - a case study for the conducted study. The sources used are 144, of which 28 are in Bulgarian, 2 in German, 3 in French and 111 in English.

- **Structure**

The dissertation is structured in an introduction, four chapters and a conclusion. The introduction argues the motivation of the doctoral student for choosing the topic of the dissertation, indicates the relevance and importance of the problem. As the main argument for the relevance of the problem, the clearly expressed trend of outflow from agriculture, decline in traditional labor-intensive practices and depopulation of rural areas is indicated. This trend is strongly expressed in the most vulnerable areas, such as mountainous and semi-mountainous regions and territories with high natural value.

The goal, tasks, object and subject of the study are logically formulated, linked to the title and to each other. The thesis and hypotheses are well constructed and, based on the results achieved from the study, allow them to be confirmed or rejected.

The dissertation work ends with a conclusion and a report on the main contributions.

The auto abstract is 32 pages long. The content of the dissertation is presented, with a focus on the main points in each chapter, results, conclusions and recommendations, a reference for the contributions, as well as a list of publications on the dissertation.

III. Relevance of the problem

The small farms are of utmost importance for the sustainable development and viability of rural areas in Bulgaria. They occupy a significant share of farms in mountainous, semi-mountainous regions and territories with high natural value. These regions face environmental, social, economic and migration challenges, affecting both the communities living in them and Bulgarian agriculture. The relevance of the topic also corresponds to several of the 17 goals of the 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted by all UN Member States in 2015 to

reduce inequality and promote resilience, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all. In the European Union, more than three-quarters of agricultural holdings are under 10 hectares, with a large proportion of them under five hectares. Another significant argument for the relevance, importance and significance of the topic is that the Bulgarian scientific literature lacks comprehensive scientific studies focused on the economic viability of small farms.

IV. Literary awareness and theoretical preparation of the candidate

The literary sources used are 144, of which 28 are in Bulgarian, 2 in German, 3 in French and 111 in English. The publications cover the period 1955-2023. This is evidence that the doctoral student is well acquainted with both the history of this research problem and with modern scientific publications on the topic. The author has scientific accumulations, acquired knowledge and upgrading in the study of small farms as a result of participation in a number of scientific projects and working groups. This enables the author to objectively interpret the achieved scientific results, constructing an extremely valuable for theory and practically applicable scientific work. I believe that the doctoral student has mastered the skills to formulate conclusions and recommendations for practice. The dissertation is written in a high scientific style, scientific expression and very well illustrated.

V. Methodological approach

The author applies modern quantitative and qualitative approaches, which is evidence of the accumulated knowledge on the research topic, methodological awareness and successful testing. She uses the following scientific methods: descriptive and comparative analysis, statistical grouping method, survey and in-depth (case studies) research, ANOVA - test. She presents a complex method for assessing the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous regions using the indicator of net farm income per farm (FNI).

When developing scenarios for the development of small farms in mountainous and semi-mountainous regions, he applies the following methods: relative comparative assessment (RCA), probabilistic research with covariance (PROCOV), descriptive analysis, indicator method, expert assessment and statistical methods for determining trends.

VI. Significance and persuasiveness of the obtained results, interpretations and conclusions

The achieved scientific results are correctly reflected, interpreted and summarized.

Chapter One "Theoretical Aspects of the Economic Viability of Small Farms" can be conditionally divided into three parts. The first part provides an analytical review of various approaches, criteria and definitions for determining small farms. The criteria that must be taken into account in the harmonized definition are examined in detail and the difference between the different approaches is reflected, definitions based on the level of provision of farms with production factors on the one hand, on the other hand, definitions based on the market orientation of the farm and, on the third, definitions based on the economic size of the farm are analyzed. The second part of this chapter is aimed at clarifying the essence of the category "economic viability of farms". Based on the literature review, the doctoral student concludes that there is still no generally accepted definition for the category of "economic viability" of agricultural holdings and proposes her own definition, taking into account the specific features of agricultural production. The third part presents the criteria for determining mountainous, semi-mountainous areas and territories with high natural value, based on the thesis that to date there is no universally accepted definition for the categories under consideration. Each point in chapter one ends with summaries and conclusions.

The second chapter «Methodological approaches to assessing the level of economic viability of small farms» includes appropriate approaches, methods and selected indicators that reflect the features, main and significant aspects of the functioning and economic viability of agricultural holdings. in mountainous and semi-mountainous areas and territories with high natural value. The steps for choosing a methodology are presented logically and reasonably, namely: the first stage is aimed at determining the economic and financial condition of small farms with selected indicators. In the second stage, the level of economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous areas is determined by means of the indicator net farm income and determining an index of economic viability - in general and by types of small farms. Then, a survey was carried out to study the economic viability of small farms in territories with high natural value, supplemented by a case study in order to identify the motivational environment of small farms. In the final stage of the study, a scenario approach was proposed to determine the prospects for the development of small farms in mountainous areas.

Chapter three is dedicated to «Analysis and assessment of the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous areas and territories with high natural value». The main trends and factors related to the state of small farms in the country are highlighted based on planning regions, production specialization, average size of UAA, SRO, workforce, market orientation, access to information, consulting services and transfer of innovations. An interesting empirical analysis of the support for small and family agribusiness is presented, as well as its

impact on their economic viability. The level of support under the specific schemes and measures of the EU CAP is analyzed. An analysis of the economic state of small farms in mountainous and semi-mountainous areas is made through gross production, achieved productivity, net income and the rate of profitability. The financial state of small farms in mountainous and semi-mountainous areas is analyzed through the rate of profitability of equity, the total liquidity ratio and the financial independence ratio. The third chapter continues with an assessment of the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous areas with the indicator of net farm income and the index of economic viability (FEV) by groups and specialization of small farms, which is practically the core of the dissertation work. According to the results of the analysis of variance (ANOVA) of the data between groups and within groups, it is concluded that "in general, small farms in disadvantaged areas (mountainous areas and semi-mountainous areas) are characterized by lower levels of viability and are at risk for their survival and sustainable development". Finally, an analysis of small farms in areas with high natural value was made using a questionnaire and a case study. Based on the analyses at the end of each point, summaries and conclusions were made.

Chapter Four "Opportunities for improving the economic viability of small farms in mountainous, semi-mountainous regions and territories with high natural value" outlines the needs of these farms to increase their economic viability, namely: the need to facilitate access to financing; the need to improve access to resources; the need to expand access to the market; the need to diversify agricultural activities; the need to increase awareness, knowledge and skills; the need to improve infrastructure and lifestyle. Guidelines are proposed for improving the condition of small farms in mountainous, semi-mountainous regions and lands with high natural value, by: increasing the economic efficiency of these farms by increasing the volume of total production and applying a diversified approach; improving the technological level of production and investment activity of small farms in the studied areas; increasing the income of small farmers by improving the mechanisms for the sale of produced products; encouraging non-agricultural activities; improving infrastructure and access to social services in rural areas and the expected effects of these guidelines. Proposals are also made for the sustainable development of mountain areas in relation to contemporary challenges in the CAP. Chapter four concludes with the development of three scenarios (realistic, optimistic and pessimistic) for the development of small farms in mountain and semi-mountainous areas, and territories with high natural value.

Based on a well-structured theoretical, analytical and statistical work on the obtained results, the doctoral student formulates 16 conclusions, 4 contributions of a methodological and methodological nature, 1 - analytical, and 1 of a practical - applied nature.

VII. Contributions of the dissertation work

The contributions in the dissertation work are distinguished in three aspects: of a "methodological and methodological" nature; "analytical" and "practical-applied". I express my agreement with the content of the attached reference. I would like to draw attention to some of the more significant ones, in my opinion, namely:

• For the first time during Bulgaria's membership in the European Union, a comprehensive study of the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous regions is presented - **an original contribution of fundamental scientific significance.**;

• A methodological toolkit for the study and assessment of the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous regions and territories with high natural value in Bulgaria has been adapted and tested - **an original contribution of fundamental scientific significance;**

• Based on the identified needs, opportunities for improving the economic viability of small farms in mountainous and semi-mountainous regions have been identified, and three scenarios for the development of small farms in mountainous and semi-mountainous regions have been developed - **original contribution with scientific and applied significance.**

VIII. Publication activity and assessment of the quality of scientific publications

The author has chosen to include two scientific publications on the topic of the dissertation. One is independent and was published in 2021 in the refereed Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, which is visible in WoS All Data Basis. The other publication is co-authored with the scientific supervisor, included in the Book of Proceedings - VIth International Scientific Forum "AGRICULTURAL ECONOMICS TO SUPPORT FARMING", published in 2020. The two publications form 35 pts. with a required minimum of 30 pts. I believe that both scientific publications are of high quality and have high scientific value, reflecting the work of the doctoral student on the dissertation research. At the same time, 22 scientific publications are noted in the autobiography, which is evidence of promising scientific realization.

IX. Critical comments, questions and recommendations to the candidate

I don't have critical comments or questions. I recommend that the doctoral candidate continue to build on the topic of the viability and prospects of small farms, as well as to publish the results in international indexed and refereed scientific journals.

CONCLUSION:

Based on the various research methods applied by the doctoral student, the correctly conducted experiments, the generalizations and conclusions made, I believe that the presented dissertation meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria and the Regulations on the Terms and Procedure for Acquiring Scientific Degrees and Holding Academic Positions at the in the Agricultural Academy, which gives me reason to evaluate it **POSITIVELY**.

Based on the above, I propose to award Bozhura Asenova Fidanska the education and scientific degree "doctor" in the field of higher education, major: **"Social, economic and legal sciences"**, professional field: **3.8. "Economics"**, scientific specialty: **"Organization and management (agriculture)".**

Date:
27.12.2024

SCIENTIFIC REVIEW PREPARED BY:
/Assoc. Prof. Dr. Angel Stankov Sarov/